
Meddelandeblad

Mottagare:

Abortmottagningar, ungdomsmottagningar,
skolhälsovård och motsvarande

Februari 2006

Rättsliga rådets behandling av abortärenden m.m.

Socialstyrelsen publicerade i juli 2004 föreskrifter och allmänna råd om abort (SOSFS 2004:4). Syftet med detta meddelandeblad är att informera dels om hur Rättsliga rådet behandlar ärenden som rör bland annat sena aborter, dels om vilket underlag som behövs för att rådet ska kunna ta ställning i varje enskilt fall som kommer in.

Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor (Rättsliga rådet) ska enligt förordning (SFS 1996:570) med instruktion för Socialstyrelsen (11 §) bl.a. avgöra ärenden som rör tillstånd till abort. Det är Socialstyrelsens styrelse som utser rådets ledamöter, men Rättsliga rådet fungerar i princip som en fristående myndighet. Rättsliga rådets verksamhet innefattar till stor del myndighetsutövning grundad på särskilda författningsbestämmelser. Ärendena är av integritetskänslig karaktär och omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess.

Abortnämnden

Rättsliga rådet behandlar bl.a. ärenden som rör tillstånd till abort, avbrytande av havandeskap, sterilisering och förlängd tid för förvarande av frysta ägg (IVF-ärenden). Den del av Rättsliga rådet som behandlar sådana ärenden kallas vanligen Abortnämnden och den sammanträder en gång i veckan, oftast på fredagar.

Abortnämnden består av en ordförande som ska vara lagfaren domare, två läkare, varav en är föredragande, en beteendevetare, en företrädare för Socialstyrelsen samt en lekman. Föredragande läkare i abort- och steriliseringsärenden är psykiater, medan en gynekolog är föredragande då IVF-ärenden behandlas.

Rådet fattar beslut, sedan varje ledamot självständigt bildat sig en uppfattning om ärendet utifrån de utredningsunderlag som bifogats ansökan. Om nämndens ledamöter inte är eniga i sina ställningstaganden kan omröstning ske och vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst.

Abortnämnden behandlar drygt 300 abortärenden och ca 20 IVF-ärenden per år. Ärenden som rör tillstånd till avbrytande av havandeskap och sterilisering är däremot sällsynta.

Ansökan om tillstånd till abort eller avbrytande av havandeskap

När krävs tillstånd till abort?

Kvinnor som är bosatta i Sverige har rätt att få en abort utförd före utgången av artonde havandeskapsveckan. Tillstånd till abort krävs dels när en abort inte kan utföras före utgången av artonde havandeskapsveckan (18 veckor plus 0 dagar), dels om kvinnan inte är svensk medborgare eller hon inte är bosatt i Sverige. Kvinnan måste då lämna in en särskild ansökan om abort, som sedan prövas av Abortnämnden.¹

Abortlagen anger att tillstånd till abort inte får lämnas om fostret kan antas vara livsdugligt utanför livmodern. För närvarande gäller 22 fulla veckor (22 veckor plus 0 dagar) som övre gräns för när tillstånd till abort kan medges. Är fostret så skadat att det inte har några förutsättningar att – oavsett graviditetens längd – överleva utanför livmodern kan emellertid abort beviljas även efter tjugoandra graviditetsveckan.

En ansökan om abort ska ske så snabbt som möjligt eftersom risken för medicinska komplikationer ökar ju senare en abort genomförs.

Vad ska en ansökan om abort innehålla?

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2004:4) om abort anger vad en ansökan om abort eller avbrytande av havandeskap ska innehålla. Till föreskrifterna och de allmänna råden finns som bilagor tre blanketter, som ska användas vid ansökan. Kvinnan ska själv ansöka om abort på en av dessa blanketter. Till ansökan bifogas en medicinsk och en psykosocial utredning på respektive blanketter.

Abortnämnden gör sin bedömning med utgångspunkt från ansökan och de övriga handlingar som bifogas ansökan. Det är därför viktigt att ansökan och samtliga blanketter är korrekt ifyllda, eftersom brister i ansökan kan leda till att Abortnämnden inte kan pröva ansökan vid sitt sammanträde. Det är mycket viktigt att det finns en utförlig redogörelse för samtliga skäl som kvinnan vill åberopa till stöd för sin ansökan. För att en ansökan ska kunna beviljas krävs att det finns synnerliga skäl för att en abort ska få utföras efter artonde havandeskapsveckans utgång. Synnerliga skäl innebär att de skäl som framkommer ska vara mycket starka. Den medicinska utredningen ska dessutom visa graviditetens längd, som också ska vara bekräftad – företrädesvis genom en ultraljudsundersökning vars resultat bifogas ansökan.

Hur länge gäller ett tillstånd om abort?

Abortlagen (1974:595) besvarar inte frågan om hur länge ett tillstånd till sen abort är giltigt. En absolut sista gräns utgörs naturligtvis av förbudet mot abort när fostret kan antas vara livsdugligt. Detta betyder dock inte att ett tillstånd till abort generellt kan anses gälla fram till för närvarande utgången av tjugoandra veckan. Eftersom Abortnämnden prövar samtliga omständigheter som åberopas i ansökan och gör en helhetsbedömning, är graviditetens längd av stor betydelse när nämnden avgör om synnerliga skäl föreligger. Detta betyder att om en beviljad abort inte genomförs snarast efter det att tillståndet har lämnats så är de förutsättningar som låg till grund för beslutet inte längre desamma.

¹ Se dock betänkandet SOU 2005:90 från utredningen om utländska aborter i vilket bl.a. föreslås att abort eller avbrytande av havandeskap ska få utföras utan prövning eller särskilda skäl även om kvinnan inte är svensk medborgare.

Vad innebär avbrytande av havandeskap och vad krävs i fråga om tillstånd?

Tillstånd till abort beviljas alltså inte om havandeskapet pågått längre än 22 fulla veckor, om inte fostret är så skadat att det inte är livsdugligt. Rättsliga rådet kan dock ge tillstånd till avbrytande av havandeskap även efter att 22 fulla veckor har gått. Syftet med avbrytande av havandeskap är att rädda kvinnans liv och hälsa, men eftersom avbrytande av havandeskap inte är en abort ska även fostrets liv om möjligt räddas. En förutsättning för ett sådant tillstånd är att havandeskapet på grund av sjukdom eller kroppsfel hos kvinnan medför allvarlig fara för kvinnans liv eller hälsa. Tillstånd till avbrytande av havandeskap kan lämnas oavsett hur långt havandeskapet har framskridit.

Avbrytande av havandeskap får utföras utan Abortnämndens tillstånd om fara för kvinnans liv föreligger.

Förlängd tid för förvarande av frysta ägg (IVF-ärenden)

Av 3 § lagen (1991:115) om åtgärder i forsknings- eller behandlingssyfte med befruktade ägg från människa, framgår att ett befruktat ägg får förvaras i fryst tillstånd högst fem år eller den längre tid som Socialstyrelsen enligt 5 § nämnda lag bestämmer. Som nämnts ovan har Abortnämnden ansvar för att pröva ansökningar om förlängd tid.

Av 5 § nämnda lag framgår att det krävs synnerliga skäl för att Socialstyrelsen (Abortnämnden) ska bevilja förlängd tid, vilket innebär att man är mycket restriktiv när det gäller att bevilja tillstånd. Det är nämndens erfarenhet att ansökningar om förlängd tid många gånger kommer in så sent att det är för sent att använda de frysta äggen om Abortnämnden avslår en ansökan. Det är därför angeläget att de sjukvårdsinrättningar som förvarar frysta ägg i god tid informerar patienterna om att den ordinarie tidsgränsen för hur länge de frysta äggen får bevaras börjar närma sig sitt slut. Patienterna bör därutöver också informeras om den restriktivitet som gäller för att få förlängd tid beviljad.

**BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING**

Vid definitiv eftersändning
återsänds försändelsen med
nya adressen på denna sida

Socialstyrelsen klassificerar sin utgivning i olika dokumenttyper. Detta är *ett Meddelandeblad*. Det innebär att den innehåller information om lagar och förordningar, avgifter, beslut vid andra myndigheter, rättsfall och JO-uttalanden av principiell betydelse samt uppgifter om att projektmedel kan sökas.

Denna information (art nr 2006-1-3) kan laddas ner och beställas från Socialstyrelsens webbplats: www.socialstyrelsen.se/publicerat. Den kan även beställas från Socialstyrelsens kundtjänst, 120 88 Stockholm, fax 08-779 96 67.

Tryck: Ale Tryckteam, Bohus 2006